

POSTANOWIENIE

Dnia 24 września 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Janiszewska (przewodniczący)

SSN Marcin Krajewski (sprawozdawca)

SSN Joanna Misztal-Konecka

w sprawie z wniosku Syndyka masy upadłości "I." sp. z o.o. w upadłości
likwidacyjnej w M.

przy uczestnictwie I. K. i G. L.

o wykreślenie wpisu,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 24 września 2020 r.,

zażalenia uczestników na postanowienie Sądu Okręgowego w W.

z dnia 14 maja 2020 r., sygn. akt V Ca (...),

**oddala zażalenie, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 5 września 2017 r. Sąd Rejonowy w P. utrzymał w mocy wpisy referendarza sądowego w księdze wieczystej nr (...) obejmujące: wykreślenie z działu I-O wszystkich wpisów dotyczących lokalu nr 2 położonego w M. przy ul. S., objętego księgą wieczystą nr (...); wpis w dziale II wnioskodawcy jako

współwłaściciela w udziale wynoszącym 168/328 części; wykreślenie z działu III ostrzeżenia o niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Podstawą tych wpisów był prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w W. z 28 maja 2010 r. ustalający nieważność umowy ustanowienia odrębnej własności wymienionego lokalu i jego sprzedaży.

Sąd I instancji wskazał, że prawomocny wyrok stwierdzający nieważność ustanowienia odrębnej własności lokalu i przeniesienia jego własności może być podstawą wpisów w księgach wieczystych bez potrzeby wytaczania powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym.

Postanowieniem z 6 lutego 2018 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację uczestników, dzieląc ustalenia faktyczne oraz ocenę prawną poczynione przez Sąd I instancji.

Postanowieniem z 22 listopada 2019 r., I CSK 467/18, Sąd Najwyższy uchylił powyższe postanowienie, przekazując sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wskazał, że zaskarżone wpisy były konsekwencją wykreśleń dokonanych w prowadzonej dla lokalu księdze wieczystej nr (...) i prawidłowość tych ostatnich ma wpływ na prawidłowość wpisów w księdze wieczystej nr (...). Tymczasem Sąd II instancji w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia skoncentrował się jedynie na ocenie podstaw kwestionowanych wpisów w księdze wieczystej nr (...) w oparciu o prawomocny wyrok z 28 maja 2010 r., zawężając tę ocenę wyłącznie do samej kwestii prawa własności. Sąd Okręgowy nie uwzględnił innych wpisów w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości lokalowej nr (...), m.in. wpisu hipoteki na rzecz Banku (...), który nie był uczestnikiem postępowania. Z pisemnych motywów orzeczeń Sądów obu instancji nie wynika, by przedmiotem ustaleń faktycznych była objęta treść księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości lokalowej, tym bardziej że jeśli nastąpiło jej zamknięcie, to tę czynność poprzedzić musiało wykreślenie wpisów powodujących bezprzedmiotowość dalszego prowadzenia księgi. W ocenie Sądu Najwyższego Sądy obu instancji nie ustaliły też treści wpisu pod poz. 6 w księdze wieczystej nr (...), który został wykreślony, co ewentualnie może mieć wpływ na ustalenie kręgu uczestników w postępowaniu wieczystoksięgowym, o ile wpis ten kreował

uprawnienia na rzecz określonych osób. To samo odnosi się do ewentualnych wykreśleń z działu III księgi wieczystej nr (...) prowadzonej dla nieruchomości lokalowej.

W wyniku ponownego rozpoznania apelacji Sąd Okręgowy w W. zaskarżonym postanowieniem z 14 maja 2020 r. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w P. z 5 września 2017 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego i kasacyjnego.

Sąd Okręgowy wskazał, że uzasadnienie orzeczenia Sądu I instancji nie zawierało żadnych ustaleń faktycznych w zakresie objętym rozważaniami Sądu Najwyższego, zwłaszcza w odniesieniu do oceny, że na prawidłowość wykreśleń w księdze wieczystej (...) (powinno być: (...)) - oczywista omyłka pisarska) ma wpływ prawidłowość wykreśleń w księdze wieczystej nr (...), w szczególności wpis wykreślenia odrębnej własności lokalu nr 2, wykreślenia dotychczasowych właścicieli tego lokalu oraz wykreśleń z działu IV, dokonanych na podstawie prawomocnego wyroku z 28 maja 2010 r.

Również postępowanie przed Sądem I instancji charakteryzowało się wadliwością wytkniętą przez Sąd Najwyższy w postaci tego, że nie uwzględniono innych wpisów niż prawo własności, m.in. wpisu hipoteki na rzecz Banku (...), który to podmiot w ogóle nie brał udziału w postępowaniu. Uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie zawierało żadnych ustaleń faktycznych w tym zakresie i zostało wydane bez uwzględnienia treści innych wpisów poza wpisem prawa własności, a postępowanie toczyło się z pominięciem udziału osób zainteresowanych. Sąd I instancji nie dokonał ustaleń w zakresie podstaw wykreślenia hipoteki i w zakresie wpisu pod poz. 6 w księdze wieczystej nr (...), a w konsekwencji nie ustalił, na rzecz jakich innych osób dokonane są wpisy, czyich praw dotkną wnioskowane wykreślenia, i nie ustalił kto powinien brać udział w postępowaniu.

Zdaniem Sądu Okręgowego wymienione braki wskazują na nierozpoznanie istoty sprawy wobec dokonania oceny prawnej bez ustalenia podstawy faktycznej, co wymagałoby czynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej.

Powyższe rozstrzygnięcie uczestnicy postępowania zaskarżyli zażaleniem, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez przyjęcie, że Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy, ponieważ dokonał oceny prawnej bez ustalenia podstawy faktycznej, podczas gdy stan faktyczny sprawy nigdy nie budził wątpliwości i został przez Sąd I instancji ustalony prawidłowo, tyle że poddano go wadliwej ocenie z punktu widzenia przepisów prawa materialnego i procesowego. Skarżący podkreślili, że Sąd Rejonowy miał pełną wiedzę o wskazywanych przez Sąd Okręgowy okolicznościach, w szczególności o istnieniu na rzecz osoby trzeciej niepodważonego wpisu hipoteki w księdze wieczystej nr (...) w chwili jej zamykania oraz o treści wyroku z 13 maja 2015 r., wydanego przez Sąd Rejonowy w P., którym oddalono powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej nr (...) z rzeczywistym stanem prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie do Sądu Najwyższego na kasatoryjne orzeczenie sądu odwoławczego (art. 394¹ k.p.c.) służy weryfikacji, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z przewidzianych prawem przesłanek, a więc, czy przywołana przez sąd II instancji przyczyna uchylecia odpowiada wskazanej w uzasadnieniu podstawie ustawowej i czy rzeczywiście wystąpiła ona w sprawie. Zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c. sąd II instancji może uchylić zaskarżony wyrok (a w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w postępowaniu nieprocesowym również postanowienie rozstrzygające sprawę co do istoty) i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd I instancji istoty sprawy, a także gdy wydanie wyroku (postanowienia) wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Sąd Okręgowy w zaskarżonym postanowieniu odwołał się do pierwszej z wymienionych przesłanek. W orzecznictwie ugruntowane jest stanowisko, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada materialnej podstawy żądania lub merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie. Przykładem sytuacji tego rodzaju jest oddalenie powództwa z powodu błędnego uznania, że dochodzone roszczenie jest przedawnione, zachodzi brak

legitymacji procesowej którejś ze stron (por. post. SN z 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12), jak również w razie nieprawidłowego przyjęcia istnienia prejudykatu lub nieprawidłowej oceny granic jego mocy wiążącej (por. post. SN z 9 lutego 2017 r., III CZ 63/16), jeżeli nie zostało to poprzedzone merytorycznym rozważeniem przesłanek dochodzonego roszczenia. Postępowanie apelacyjne obejmujące merytoryczne rozpoznanie sprawy w modelu apelacji pełnej powinno jednak co do zasady prowadzić do merytorycznego orzeczenia rozstrzygającego w granicach zaskarżenia o żądaniu przez sądy odwoławcze, a jedynie wyjątkowo dopuszcza się uchylenie zaskarżonego orzeczenia (zob. uchw. 7 sędziów SN z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55; post. SN z 10 grudnia 2015 r., V CZ 77/15; post. SN z 14 czerwca 2017 r., IV CZ 17/17; post. SN z 6 grudnia 2017 r., I CZ 104/17; post. SN z 6 lutego 2018 r., IV CZ 108/17; post. SN z 21 marca 2018 r., V CZ 9/18; post. SN z 28 marca 2018 r., V CZ 19/18; post. SN z 13 kwietnia 2018 r., I CZ 38/18). W związku z tym przesłanki wydania orzeczenia kasatoryjnego muszą być interpretowane wąsko, co dotyczy również przesłanki nierozpoznania istoty sprawy.

W orzecznictwie reprezentowany jest również bardziej liberalny pogląd, zgodnie z którym nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce także w razie dokonania przez Sąd I instancji oceny prawnej żądania bez ustalenia właściwej podstawy faktycznej, co wymagałoby czynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej. Zgodnie z tym stanowiskiem, gdy uchybienia w sporządzeniu uzasadnienia sądu I instancji są tak poważne, że uniemożliwiają w całości lub w znacznym zakresie ustalenie, na jakiej podstawie poczyniono określone ustalenia faktyczne, sąd II instancji powinien mieć możliwość uchylenia orzeczenia sądu I instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Uzupełnienie w tym przypadku postępowania przez sąd II instancji mogłoby godzić w zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego zagwarantowaną w art. 176 ust. 1 Konstytucji RP (zob. post. SN z 22 maja 2014 r., IV CZ 26/14; post. SN z 8 marca 2017 r., IV CZ 130/16; post. SN z 29 września 2017 r., V CZ 61/17; post. SN z 8 listopada 2018 r., II CZ 49/18; post. SN z 25 lipca 2019 r., I CZ 55/19; post. SN z 13 listopada 2019 r., IV CZ 91/19; post. SN z 24 stycznia 2020 r., V CZ 3/20).

Z motywów postanowienia Sądu Najwyższego wydanego w sprawie I CSK 467/18 wynika wprost, że Sady obu instancji nie poczyniły ustaleń faktycznych dotyczących treści księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości lokalowej, a na prawidłowość wpisów w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości wspólnej ma wpływ prawidłowość wykreśleń dokonanych w księdze wieczystej dla nieruchomości lokalowej. Brak jest także pełnych ustaleń co do treści wpisów w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości wspólnej. Mając to na uwadze, zaniechanie podstawowych ustaleń odnośnie do treści ksiąg wieczystych prowadzonych dla lokalu oraz nieruchomości wspólnej dawało podstawy do przyjęcia, że Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Stanowiska skarżącego, że o powoływanych przez Sąd Okręgowy okolicznościach Sąd I instancji miał pełną wiedzę nie sposób podzielić, skoro uzasadnienie orzeczenia Sądu Rejonowego ogranicza się wyłącznie do wskazania, że przedłożenie do akt wyroku stwierdzającego nieważność umowy ustanowienia odrębnej własności lokalu uzasadniało dokonanie wykreślenia tego prawa. Skoro nie poczyniono żadnych ustaleń i rozważań w odniesieniu do wpisów, które w świetle orzeczenia Sądu Najwyższego przedstawiającego wiążącą dla sądów orzekających wykładnię prawa (art. 398²⁰ k.p.c.) powinny mieć decydujący wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, to należy uznać, że wadliwości te dotyczyły istoty sprawy. Co więcej, w myśl przywołanego stanowiska Sądu Najwyższego, dopiero poczynienie tych ustaleń pozwoli na prawidłowe określenie kręgu uczestników postępowania.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji postanowienia, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. stosowanego na zasadzie analogii w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c.

jw